

однотипність властивостей особистості потерпілих виступає основою їх взаємовідносин, що базуються на спільності інтересів, схильностей, уподобань, рівня освіти, захоплень, професійних якостей.

Література:

1. Юрченко О.Ю. Роль вiktимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні. Дис. ... канд. юрид. наук. - Х., 2004. - 188 с.
2. Полубинский В.И. Правовые основы учения о жертве преступления // Потерпевший от преступления. Владивосток, 1974. - С. 22 - 28.
3. Минская В.С. Поведение потерпевшего в генезисе преступлений против личности. Дис. ... канд. юрид. наук. - М., 1972. - 317 с.
4. Ривман Д.В., Устинов В.С. Виктимология. - СПб.: Изд-во Юридический центр Пресс, 2000. - 332 с.
5. Иванова Л.М. Корыстно-насильственные преступления, совершаемые в отношении несовершеннолетних: криминологическая характеристика и предупреждение / Л.М. Иванова; науч. ред. А.Л. Репецкая. - Иркутск: Изд-во Иркут. гос. ун-та, 2008. - 155 с.
6. Головкин Б.М. Семейно-бытовые конфликты у системы детерминации умышленных убийств и тяжких телесных повреждений. Дис. ... канд. юрид. наук. - Х., 2002. - 218 с.
7. Кузнецова Н.Ф. Преступление и преступность. - М.: Изд. Моск. ун-та, 1969. - 232 с.
8. Левченко К.Б. Национальный механизм формирования та впровадження гендерної політики в Україні: історико-правовий огляд. Наукове видання. - Харків: НУВС, 2003. - 44 с.

Стаття надійшла до редколегії 03.12.2009 р.

В.О. Черков

М.А. Драчевський

**ОСОБИ, ЯКІ НЕ ДОСЯГЛИ ВІКУ,
З ЯКОГО МОЖЛИВА КРИМІНАЛЬНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В останні роки в Україні у зв'язку з розбудовою правової цивілізованої держави досить значна увага приділяється створенню й відпрацюванню цілісного дієвого механізму захисту прав, свобод і законних інтересів дітей. Поширення злочинності серед дітей завжди привертало й продовжує привертати до себе особливу увагу як державних правоохоронних органів, так і суспільства в цілому. Проблеми, пов'язані зі злочинністю серед осіб, які не досягли повноліття були раніше й залиша-

ються дотепер досить актуальними для українського суспільства. Вони потребують негайного реагування з боку вповноважених державних правоохоронних органів й відповідних громадських організацій. Це, насамперед, пов'язане з тим, що діти є майбутнім будь-якого суспільства, його невід'ємною, й у той же час найбільш уразливою складовою, яка, як слушно зазначає А.П. Закалюк, потребує підтримки та всілякого забезпечення їх фізичного, психічного та морального здоров'я, виховання, підготовки до виконання своєї суспільної ролі за природним законом зміни поколінь [1, с. 467]. В той же час, вчинення злочинів у віці, коли особа ще не досягла повноліття яскраво свідчить про відсутність моральних й духовних цінностей у дитини, значні прогалини, а інколи й незворотні прорахунки, у її вихованні та становленні як особистості тощо.

Зважаючи на підвищену актуальність проблем, пов'язаних з поширенням злочинності серед дітей, суттєвий внесок у розробку теоретичних і практичних питань, що виникають під час протидії їй, зроблений у роботах багатьох вітчизняних й зарубіжних вчених, зокрема: В.М. Бурдіна, А.П. Закалюка, Д.З. Зиядової, М.О. Карпенка, Н.М. Кропачевої, В.Н. Буракової, І.М. Даньшина, В.В. Голіна, О.Г. Кальмана, О.М. Джужі, Я.О. Кондратева, Н.И. Пишикіної та інших.

У роботах значної кількості науковців [2] знайшли детальне висвітлення сучасний стан злочинності серед дітей, її структура та внутрішні динамічні процеси, мотиви вчинення особами, які не досягли повноліття, як злочинів, так й інших суспільно небезпечних діянь тощо. Також ними визначені та проаналізовані особливості злочинних проявів у дитячому середовищі та, відповідно, запропоновані окремі механізми протидії цьому негативному соціальному явищу.

Проведений науковцями й практичними працівниками правоохоронних органів аналіз сучасного стану злочинності серед дітей, а також вивчення статистичних даних МВС України, викликає особливе занепокоєння у зв'язку з тим, що досить явно простежується тенденція щодо зниження віку дітей, які вперше вчинили злочин або інше суспільно небезпечне діяння.

Так, М.О. Карпенко своєчасно звертає увагу на те, що про прогресування антисоціальних явищ в дитячому середовищі свідчать статистичні данні, які викликають глибоке занепокоєння. У першому півріччі 2008 року дітьми або за їх участю вчинено 8,6 тис. злочинів, із них 4,7 тис. тяжких і особливо тяжких. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у структурі злочинності серед дітей становила 54,3%. Дітьми вчинено 69 умисних вбивств, заподіяно 122 умисних тяжких тілесних ушкодження, вчинено 27 звалгувань, 1,5 тис. грабежів, 394 розбійних напади та 390 проявів незаконного заволодіння автомобілями. Ними вчинено 3,4 тис. крадіжок чужого майна; їх питома вага від числа злочинів, вчинених дітьми, стано-

вила 39,8%, у тому числі із квартир – 740 [3, с. 8]. При цьому, приблизно 20% від зареєстрованих злочинів вчиняються дітьми, які на час їх вчинення не досягли 14-річного віку [4, с. 268], тобто не є суб'єктами злочину, та їх дії можна кваліфікувати лише як суспільно небезпечне діяння.

Сьогодні стан злочинності серед дітей продовжує звертати на себе увагу суспільства. Так, наприклад, станом на липень 2009 року у місті Львів на обліку в правоохоронних органах перебувало 214 осіб, які не досягли повноліття. З них 117 або 54,67% – це особи у віці від 16 до 18 років, 65 або 30,37% – особи у віці від 14 до 16 років, а решта, 32 особи або 14,96% – це діти, які навіть не досягли 14-ти річного віку [5]. Тобто, як ми бачимо, до поля зору правоохоронних органів лише одного вибірково взятого міста нашої країни потрапило принаймні майже 15% осіб (від загальної кількості взятих на облік дітей), які не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність. Ще більш вражаючим є те, що в Україні декілька років тому на обліку в підрозділах кримінальної міліції у справах дітей знаходилося понад дві тисячі правопорушників віком до 11 років [6, с. 12]. Тобто, це діти у віці, коли до них за вчинення суспільно небезпечних діянь згідно з чинним законодавством не застосовуються навіть заходи виховного характеру. При цьому вік таких правопорушників не може залишити будь-кого байдужим, таким, хто не вбачає проблем поширення злочинності серед дітей.

Від того, як будуть вирішуватися сьогодні означені проблеми злочинності серед дітей, на наш погляд, прямо залежить тенденція розвитку як злочинності серед дітей, так і загальної злочинності в майбутньому. Вважаємо, не потребує додаткової аргументації теза про те, що правопорушники, які не досягли повноліття, є так звані "злочинним потенціалом" у майбутньому. Як свідчать кримінологічні дослідження [4, с. 268], близько 80 – 90% дорослих злочинців перший досвід у вчиненні злочинів набули ще у підлітковому віці та, відповідно, мали вже на той час "проблеми із законом".

Таким чином, на жаль, маємо констатувати, що злочинність серед осіб, які не досягли повноліття, "молодшає", злочинні прояви стають більш жорстокими й цинічними, досить часто у них відсутня будь-яка мотивація тощо. Ми погоджуємося з В.М. Бурдіним, який вважає, що сьогодні поряд з акселерацією відбувається і прискорений процес соціального зростання. Це, на його думку, зумовлюється, зокрема, великим обсягом різного роду інформації, яка подається дітям через різноманітні джерела. Тому сучасні діти дуже рано усвідомлюють себе повноправними членами суспільства, нерідко прагнуть бути суб'єктом тих чи інших суспільних відносин [8, с. 24].

Розглядаючи питання протидії злочинності серед дітей, необхідно зазначити, що навіть у психічно здорової людини здатність свідомості і

волі виникає лише при досягненні певного віку. Саме тому КК України встановлює конкретний вік, з якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності. Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років, а особи віком від 14 до 16 років можуть бути суб'єктом злочину лише у разі вчинення ними злочинів, що перелічені у ч. 2 ст. 22 КК України. Діти до 14 років взагалі не підлягають кримінальній відповідальності [7, с. 62].

Зниження віку, з якого можлива кримінальна відповідальність за вчинення деяких видів злочинів, як правило, пов'язано з рівнем розумового розвитку, свідомості особи. Вважається, цей рівень свідчить про можливість уже в 14 років усвідомлювати суспільну небезпеку і протиправність злочинів, перелічених у ч. 2 ст. 22 КК України. У старшому підлітковому віці, який починається з 14 років, діти стають ще більш самостійними, ще більш сформованими особистостями. Особи з цього віку здатні усвідомлювати більш складні суспільні явища та мати власну думку з приводу кожного з них. Такий рівень розвитку свідомості, на думку В.М. Бурдіна, дозволяє ствердити, що особи цього віку здатні усвідомлювати більш складні соціальні процеси та наслідки своєї поведінки, а також керувати нею в ситуації вибору [8, с. 45]. У зв'язку з цим, ч. 1 ст. 433 КПК України передбачено обов'язкове з'ясування віку, стану здоров'я та загального розвитку, характеристики особи, умов життя та виховання, обставин, що негативно впливають на виховання дитини, наявність дорослих підмовників та інших осіб, які втягнули дитину в злочинну діяльність. Також, на зниження віку кримінальної відповідальності впливають значна поширеність таких злочинів серед дітей та значна суспільна небезпека (тяжкість) більшості з них.

В той же час вік особи повністю не гарантує достатнього розвитку дитини. У деяких випадках можливі розбіжності між певним віком дитини і рівнем її розумового розвитку, станом свідомості й волі, коли при розслідуванні чи розгляді певної справи виявляється, що вік особи не відповідає типовому для цього віку рівню психічного розвитку. При встановленні обставин виявляється розумова відсталість, внаслідок якої підліток не усвідомлював або неповністю усвідомлював значення своїх дій. У такому випадку повинна бути проведена експертиза спеціалістами в галузі дитячої і юнацької психології (психологом, педагогом) або експертом-психіатром. На вирішення експертизи або експерта-психіатра можуть бути поставлені наступні питання: які індивідуальні – психологічні особливості має дитина; чи є у дитини не пов'язані з психічним захворюванням відхилення від нормального для даного віку рівня розвитку; якщо вони є, то в чому вони проявляються і з чим вони пов'язані; чи могла дитина, з урахуванням особливостей її психічного розвитку, цілком усвідомлювати суспільну небезпеку своїх дій; якою мірою вона могла керува-

ти ними в конкретних обставинах; чи залежить оцінка ситуації дитиною від впливу з боку дорослих і яка ступінь цієї залежності; чи має дитина відхилення в психічному розвитку, які не виключають її осудність, і в чому вони проявляються; чи потребує дитина лікування і якого саме [7, с. 870].

Також, в обов'язковому порядку збираються дані про те, де дитина навчалася або працювала, як ставилася до навчання чи роботи, з'ясовується її поведінка за місцем навчання, роботи та проживання. Особа перевіряється за обліками ОВС, з'ясовується чи вчинялись правопорушення або злочини даною особою раніше, а також перевіряється версія про втягнення дитини в злочинну діяльність чи іншу антигромадську діяльність з боку дорослих.

У випадку, коли встановлено, що дитина є суб'єктом злочину, тобто на час вчинення злочину досягла віку кримінальної відповідальності, провадження у таких справах буде здійснюватися за розділом VIII КПК України, а особливості кримінальної відповідальності і призначення покарання таких осіб за розділом XV КК України.

Однак, у контексті цієї роботи нас більш цікавить порядок провадження у справах, коли особа, яка вчинила злочин, не досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, тобто коли особі на час вчинення злочину виповнилося 11 років і до виповнення віку, з якого вона стає загальним суб'єктом злочину. У такому випадку слідчий згідно з ч. 1 ст. 7³ КПК України виносить мотивовану постанову про закриття справи та застосування до дитини заходів виховного характеру. Після чого справа разом з постановою направляється прокуророві, а прокурором – до суду.

Згідно з ч. 3 ст. 7³ КПК України у разі, якщо йдеться про вчинення дитиною суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, за яке КК України передбачено покарання у виді позбавлення волі понад п'ять років, то виникає необхідність у негайному її ізолюванні. За постановою слідчого або органу дізнання, за згодою прокурора, за вмотивованим рішенням суду таку особу можуть помістити на строк 30 діб у приймальник-розподільник для дітей. Участь захисника у цьому разі забезпечується з моменту поміщення дитини у приймальник-розподільник.

У судовому засіданні з'ясовуються дані про особу дитини і повноваження законного представника; роз'яснюються їхні процесуальні права відповідно до ст. 263 КПК України; розглядаються заяви і клопотання осіб, які беруть участь у розгляді справи; заслуховують пояснення підлітка, його законного представника; перевіряються докази, що доводять або спростовують вчинення даною особою суспільно небезпечного діяння, а також перевіряються інші обставини, що мають істотне значення для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного характеру [7, с. 888]. Також, на наш погляд, досить важливе значення має

те, що згідно з чинним законодавством при розгляді справи з'ясовується думка представників служби у справах дітей та кримінальної міліції у справах дітей (далі - КМСД) органів внутрішніх справ (далі - ОВС) про те, який саме примусовий захід виховного характеру буде найбільш ефективнішим.

За результатами розгляду справи суддею виноситься постанова, а судом - ухвала, в якій вказуються дані про особу, стосовно якої розглядається справа, викладаються обставини, встановлені судом, докази, що підтверджують ці обставини. У резолютивній частині суд вказує конкретно, який захід виховного характеру застосовується до такої особи.

Згідно з ч. 2 ст. 97 КК України суд застосовує до особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності, примусові заходи виховного характеру, передбачені ч. 2 ст. 105 КК України, а саме: 1) застереження, тобто осудження суспільно небезпечної поведінки дитини та вимога припинити таку поведінку під погрозою застосування більш суворих заходів відповідальності; 2) обмеженням дозвілля і встановленням особливих вимог щодо поведінки дитини слід розуміти: обмеження перебування поза домівкою в певний час доби; заборону відвідувати певні місця, змінювати без згоди органу, який здійснює за ним нагляд, місце проживання, навчання чи роботи, виїжджати в іншу місцевість; вимогу продовжити навчання, пройти курс лікування при хворобливому потягу до спиртного або вживанні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів; тощо [9, п. 6]; 3) передача дитини під нагляд батьків чи осіб, які їх заміняють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання. Неприпустимо передавати дитину під нагляд батька або матері, які позбавлені батьківських прав, а також батьків чи інших осіб, котрі через свою поведінку не здатні позитивно впливати на нього [9, п. 7]. Цей захід виховного характеру за своєю суттю припускає встановлення контролю і посилення виховного впливу з боку тих осіб, що були зобов'язані на підставах сімейних, виробничих або інших відносин його здійснення і мали реальну можливість позитивно вплинути на поведінку дитини. 4) покладення на дитину, яка досягла 15-річного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків. 5) направлення дитини до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до її виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Умови перебування в цих установах дітей та порядок їх залишення визначаються Законом України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" від 24 січня 1995 року. Відповідно до ст. 1 цього Закону спеціальними навчально-виховними установами для дітей і підлітків є школи соціальної реабілітації, до яких направляються особи у віці від 11 до 14 років, і фахові училища соціальної реабілітації для осіб у віці від 14 до

18 років. Даний захід може застосовуватися лише тоді, коли дитина не може бути виправлена іншими заходами.

У зв'язку із загостренням проблем, пов'язаних з поширенням злочинності серед дітей ще у 1995 році Законом України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" в структурі ОВС створено окремі підрозділи КМСД, а 8 липня цього ж року Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову № 502 "Про створення кримінальної міліції у справах дітей". Ці структурні підрозділи замінили Інспекції у справах неповнолітніх, які раніше функціонували у складі карного розшуку. Згодом, 20 липня 2002 року у зв'язку зі структурними змінами в МВС України було створено Департамент КМСД, який є самостійним структурним підрозділом апарату МВС та входить до блоку кримінальної міліції. Його основними завданнями, зокрема, є: проведення роботи щодо запобігання правопорушенням дітей; виявлення, припинення та розкриття злочинів, вчинених дітьми; здійснення досудової підготовки матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинені дітьми, проведення дізнання в межах, визначених кримінально-процесуальним законодавством; розшук дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади та спеціальні установи для дітей; розгляд у межах своєї компетенції заяв і повідомлень про правопорушення, вчинені дітьми; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, вжиття заходів до їх усунення, правове виховання дітей; повернення підлітків до місць постійного проживання, навчання або направлення їх до спеціальних установ для дітей; ведення профілактичного обліку дітей та інші [10].

Таким чином, завдання колишніх інспекцій у справах неповнолітніх дещо розширилися, в основному, за рахунок надання їм статусу підрозділу з оперативно-розшуковими повноваженнями. Тобто, згідно зі ст. 5 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", підрозділи КМСД є суб'єктами оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) та, відповідно, мають право здійснювати таку діяльність у повному обсязі.

Ведення ОРД, як однієї з державно-правових форм протидії злочинності, здійснюється відповідно до чинного законодавства у цій сфері державної діяльності. Тому, з метою виконання завдань ОРД, пов'язаних з пошуком і фіксацією фактичних даних про противоправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена КК України, відповідні оперативні підрозділи МВС, у тому числі й підрозділи КМСД, при наявності підстав, закріплених ст. 6 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" мають право здійснювати ОРД за фактом вчинення невідомими особами тяжкого (особливо тяжкого) злочину або відносно конкретних осіб, які готують або вчинили злочин.

Аналіз норм чинного законодавства у сфері ОРД говорить про те, що підставами для проведення ОРД вповноваженими оперативними

підрозділами МВС передбачено здійснення цієї діяльності лише відносно осіб, які є суб'єктами злочину. Винятком можна назвати лише здійснення такої діяльності за фактом вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину нестановленою особою. У такому випадку під час проведення ОРД може бути встановлено, що до вчинення злочину причетна особа, яка не досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність за даний вид злочину. Тобто, дії цієї особи кваліфікуються не як вчинення злочину, а як вчинення суспільно небезпечного діяння.

Виникає питання: чи можна при наявності достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів здійснювати таку діяльність відносно осіб, які готують або вчинили суспільно небезпечне діяння?

Адже формально дії цих осіб підпадають під ознаки злочину, відповідальність за який передбачена КК України та ОРД здійснюватиметься з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства.

На наш погляд, навіть враховуючи проведений нами доволі стислий аналіз поширення злочинності серед дітей, можна дійти висновку, що сьогодні проблема зниження віку осіб, які вчиняють суспільно небезпечні діяння постає досить гостро. Тому, вважаємо, з метою підвищення ефективності протидії поширенню злочинності серед дітей, своєчасного припинення та запобігання вчинення ними суспільно небезпечних діянь, необхідно дозволити спеціалізованим підрозділам КМСД здійснення ОРД відносно осіб, які не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність. У зв'язку з цим, на нашу думку, необхідно доповнити відповідним абзацом п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", що буде надавати підстави для здійснення ОРД відносно вищезазначених об'єктів, та викласти його наступним чином:

"- осіб, які готують або вчинили суспільно небезпечне діяння, але не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність;"

Відповідно, враховуючи специфічність даного об'єкту ОРД, тобто осіб, які не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, вважаємо за доцільне дозволити здійснення ОРД відносно них лише спеціалізованим підрозділам КМСД, створеним у системі МВС саме для протидії злочинності серед дітей та таким, що мають у своєму складі відповідних фахівців з досвідом роботи з дітьми. Тому, на наш погляд, потрібно доповнити ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" частиною 7, яку викласти у наступній редакції:

"7) При виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності, пов'язаних з виявленням та припиненням суспільно небезпечних діянь особами, які не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, права, передбачені цією статтею, надаються виключно підрозділам мліції у справах дітей".

Підводячи підсумок, маємо ще раз акцентувати увагу на тому, що запропоновані нами доповнення до чинного Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", на наш погляд, дозволять значно знизити рівень злочинності серед дітей шляхом дійової оперативно-розшукової профілактики, припинення та своєчасного запобігання вчиненню відповідними об'єктами ОРД суспільно небезпечних діянь тощо.

Література:

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн. 2. Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. - 712 с.
2. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми: монографія / АПрН України, інститут вивчення проблем злочинності, за заг. ред. В.В. Голіна. - К.: Кросоруд, 2007. - 157 с.; Кримінологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.М. Джужа, Я.О. Кондратов, та ін. за заг. ред. О.М. Джужи. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.; Кримінологія: Загальна та особлива частина: [Підручник для вищих студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] І.М. Данишина, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодед; За ред. проф. І.М. Данишина. - Харків: Право, 2003. - 352 с.; Кримінологія: Учебник для вузов / Под. ред. д.ю.н. В.Н. Бурлакова, д.ю.н. Н.М. Кропачева. - СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет. Питер, 2003. - 432 с. та інші.
3. Карпенко М.О. Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх: Монографія. - Харків: Видавництво "ФІНН", 2009. - 240 с.
4. Кримінологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.М. Джужа, Я.О. Кондратов, та ін. за заг. ред. О.М. Джужи. - К.: Юрінком Інтер. - 2002 - 416 с.
5. Ірина Цишак, Літні подвиги неповнолітніх // Суботня пошта. - четвер. - 2 липня. - 2009. - № 70 (808) [електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.lvivpost.net/content/view/full/4833/359/>.
6. О. Ларіна, Злочинність серед неповнолітніх зростає // Юридичний вісник України. - 2004. - № 27 (471) - С. 12.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. - К.: Атіка, 2003. - 1056 с.
8. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: Монографія. - К.: Атіка, 2004. - 240 с.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 р. № 2 "Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру" Верховний Суд України // Пленум Верховного Суду України [електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/73CBA1BFDD9015AC22571990045A488?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=73CBA1BFDD9015AC22571990045A488&Count=500&>.

10. Положення про кримінальну міліцію у справах неповнолітніх. Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 1995 р. № 502 // ЗП України. - 1995. - № 9. - Ст. 237.

Стаття надійшла до редколегії 09.12.2009 р.

Р.Л. Максимович —
**СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ
ЯК ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ
СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ЗА ЧИННИМ
КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Дослідження питання про суспільно небезпечні наслідки як ознаку об'єктивної сторони складу злочину надзвичайно важливе. У доктрині кримінального права воно може сприяти зменшенню кількості існуючих дискусій, а також - неоднозначних рішень, що приймаються в правозастосувальній діяльності.

Доцільно виявити особливості висвітлення питання про суспільно небезпечні наслідки у кримінальному законі, проаналізувати критерії на основі яких вони визначаються, з'ясувати існуючі недоліки для того, щоб уникнути їх в майбутніх відповідних кримінально-правових нормах.

Стан дослідження. Розглядуване питання викликає певний інтерес у кримінально-правовій літературі. Суспільно небезпечні наслідки як ознаку об'єктивної сторони складу злочину в різний час вивчали у своїх працях такі вчені як: М.І. Бажанов, В.В. Мальцев, О.М. Микуленко, та ін. Здебільшого дане питання досліджувалося поверхово в межах загального вчення про об'єктивну сторону складу злочину, або ж зосереджувалась увага на цій ознаці лише окремих складів злочинів. Проте, наявність деяких змін у законодавстві, і привернення уваги до не врахованих раніше аспектів дають можливість по-новому підійти до його вирішення.

Суспільно небезпечні наслідки у кримінально-правовій літературі визначають як шкоду, що заподіюється злочинним діянням суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом, або як реальну небезпеку (загрозу) заподіяння такої шкоди¹. Фактично вони є результатом певної негативної поведінки людини. Конкретні суспільно небезпечні наслідки логічно і закономірно заподіюють певні зміни в об'єкті відповідного складу злочину. Автор цих рядків дотримується позиції, що безнаслідкових злочинів немає. У злочинах із матеріальним складом відповідні суспільно небезпечні наслідки знаходяться у межах складу злочину, а в злочинах із формальним - за межами.

¹ Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - Київ - Харків, "Юрінком Інтер", 2002. - С. 116.